

ОСВІТА ЯК СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩА

Характеристика освіти як суспільного явища потребує з'ясування її специфіки на рівні підготовки особистості до взаємодії із різноманітними соціальними інститутами.

Традиційно, освіта передбачає виховання підростаючого покоління відповідно до культури народу, допомагає засвоювати способи інтерпретації природних та соціальних реалій, сприяє формуванню самосвідомості. Розгляд освіти за інституційного підходу уможлиблює тлумачення останньої як соціального феномену, що функціонує із метою підготовки особистості до активної участі у діяльності інших установ.

Інститут освіти об'єднує загальні характеристики різних періодів свого генезису; здатен до трансформації, прогресу чи регресу.

Зокрема, одним із різновидів соціального інституту вважав освіту Г. Спенсер [8]. Показуючи взаємозв'язок із формуванням особистості, він акцентував на її здатності підтримувати, регулювати і узгоджувати життєдіяльність останньої. Особливо дієвим в означеному контексті вважав розвиваючий і практичний характер навчання.

Про вплив освіти на соціальну структуру суспільства стверджував Е. Дюркгейм [3]. Він окреслив роль освітньої інституції для процесу оптимізації взаємодії людини із соціумом, забезпечення стійкості його функціонування, побудови взаємоузгодженої діяльності його представників.

Соціальний аспект освіти у процесі підготовки майбутнього покоління до практичного життя обґрунтував Дж. Дьюї [2]. Розглядаючи соціальний простір як сукупність проблемних обставин, він визначив мету навчання. На його думку, освіта повинна забезпечувати формування знань, які б сприяли умінням особистості долати реалії буття.

Отже, дослідження освіти у якості соціальної цілісності дозволяє виокремити наступні системоутворюючі ознаки:

- а) соціально-значущі функції навчання і виховання;
- б) суспільно-вироблені форми діяльності;
- в) регулятори діяльності - цілі.

Структура означеного явища розкривається на основі культурологічного підходу. Співставляючи культурні цінності історичної епохи та формальної освіти, дослідники визначають різновиди освітніх систем. Зокрема, Є. А. Подольська [7], застосовуючи методологію М. Вебера, зазначає про існування трьох основних освітніх систем: 1) традиційної; 2) фахової; 3) сучасної.

Домінуючою ідеєю сучасної освітньої парадигми є розвиток та формування особистості. З цією метою освіта аналізується на предмет рівня освіченості людини, виявлення закономірностей її розвитку, співвіднесення ідеалу освіченості із загальнолюдськими цінностями та ін.

Саме за допомогою аналізу індивідуальних здобутків людини сутність освіти розкриває Р. Пітерс. На його думку, освічену особистість характеризує наявність цілісного спектру знань, вміння застосовувати їх у процесі осмислення дійсності, діяти відповідно до прийнятих норм соціуму.

Освіта як фактор розвитку особистості, на відміну від системи освіти загалом, є більш складним утворенням. Вона враховує не лише потребу формування певного індивіда згідно існуючого ідеалу, але і його індивідуальний потенціал та прагнення. Тож, значення освіти для усвідомлення власного призначення суб'єкта, становлення його світогляду, ціннісних орієнтацій сприяє евристичному розумінню її сутності.

Визначення сучасного стану включеності освіти в особистісний сенс людини потребує виокремлення тих її якостей, формування яких не забезпечується регулярною системою освіти, однак без яких ускладнюється подальше її становлення. Тому дослідження типів освіченості тісно пов'язане з новаційним прочитанням цінностей попередніх епох.

Як показує аналіз наукових джерел, поява нової ціннісної парадигми суспільства сприяє наступним змінам в освіті: 1) переосмисленню завдань; 2) переорієнтації діяльності. За таких умов система освіти модифікується і набуває якісних перетворень. Це, в свою чергу, відображається і на механізмах становлення підростаючого покоління.

Осмислення освіти як суспільного феномену потребує розкриття її економічної сутності. А тому доцільно охарактеризувати знання у якості інтелектуального товару. Вперше в означеному контексті знання розглянув дослідник Ф. Махлуп. До складу поняття "еконіка знань" він включив наступні групи [4]:

1. Освіта (44%);
2. Наукові дослідження та розробки (8,1%);
3. Засоби масової інформації (28,1%);
4. Інформаційна техніка (6,5%);
5. Інформаційні послуги (13,2%).

Із вищезазначеного контексту зрозуміло, що освіта є базисною основою існування економіки знань.

В сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства означена категорія набула розширеного

тлумачення. Як стверджує О. Мінаєва [5], під сутністю останньої розглядають певний тип економіки, в якому знання виступають центральним елементом, а процес їх виробництва визначається як джерело економічного зростання та конкурентноздатності.

Знання й інформацію у якості структурних елементів постіндустріального суспільства в II пол. XX ст. виокремили у концепції соціолог Д. Белл [1]. На його думку, основною ознакою постіндустріального суспільства слід вважати не трудову вартість, а саме теорію вартості, засновану на знаннях. Систематизація знань призводить до появи різноманітних інновацій. Навіть за умови продажу знання стають і надбанням споживача, і, водночас, залишаючись власністю їхнього виробника.

Знання необхідні для функціонування будь-якого суспільства. Економіку знань характеризує принципово нове осмислення самої сутності останніх. Тому пріоритетним фактором прийняття рішень в будь-якій сфері діяльності сучасного соціуму вважаються теоретичні знання як сукупність систематизованої інформації. Вказане завдання можливо реалізувати завдяки інституту освіти.

Тож, враховуючи роль освіти в суспільстві, її слід розглядати як:

- 1) цінність, що сприяє взаємодії соціальних суб'єктів у ході навчання;
- 2) інститут, що забезпечує підготовку індивіда до життєдіяльності у соціумі;
- 3) чинник відтворення соціальної структури суспільства;
- 4) якісну характеристику людини та показник її конкурентноздатності.

Використана література:

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл. – М. : Академия, 2004. – 788 с.
2. Дьюї Дж. Демократія і освіта / [пер. з англ.] ; Дж. Дьюї. – Львів : Літопис, 2003. – 294 с.
3. Дюркгейм Э. Социология образования / Э. Дюркгейм: [пер. с фр. Т. Г. Астаховой]; науч. ред. В. С. Собкин, В. Я. Нечаев. – М. : ИНТОР, 1996. – 340 с.
4. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США / [пер. с англ.] ; Ф. Махлуп. – М. : Прогресс, 1966. – 462 с.
5. Минаева О. Н. Измерение экономики знаний : проблемы и перспективы [Электронный ресурс] / О. Н. Минаева. – Режим доступа к статье с экрана: www.econorus.org/consp/files/8cku.doc
6. Миндели Л. Э., Пипия Л. К. Концептуальные аспекты формирования экономики знаний / Л. Э. Миндели, Л. К. Пипия // Проблемы прогнозирования. – 2007. – № 3. – С. 117.
7. Подольська Є. А. Освіта як чинник розвитку особистості в соціокультурному контексті: [монографія] / Є. А. Подольська, В. М. Назаркіна, А. О. Яковлев. – Х. : Вид-во НФаУ, 2002. – 236 с.
8. Спенсер Г. Синтетическая философия / [пер. с англ.] ; Г. Спенсер. – К. : Ника-Центр, 1997. – 512 с.

Аннотація

В статті розглядається освіта як суспільне явище. Виявляється специфіка освіти на рівні підготовки особистості до взаємодії з різними соціальними інститутами. Визначається поняття освіти на основі його ролі в суспільстві.

Annotation

Education as public phenomenon is examined in the article. The specific of education at the level of preparation of personality turns out to co-operating with different social institutes. The concept of education is determined on the basis of his role in society.

УДК 37(091)(477-25)"20"

Назаренко О. В.

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВЦІВ-ПЕДАГОГІВ КИЇВСЬКОГО ІНО У 20-Х РОКАХ ХХ СТ.

Вітчизняна педагогіка 20-х років ХХ ст. характеризувалася впливом педагогічних ідей західноєвропейських країн. Тенденція відмови від дореволюційної системи освіти й виховання зумовила активне вивчення та використання науковцями досягнень зарубіжної педагогіки й створення на їх основі різноманітних педагогічних напрямів в Україні. В центрі уваги були питання розвитку особистості дитини, розгляд теорії "вільного виховання", проблеми трудового загартування. У зв'язку з цим актуальності набули педагогічні погляди зарубіжних учених кінця XIX – початку XX ст. (М. Монтесорі, Г. Шарельмана та ін.), а також праці Й. Песталоцці, Ж-Ж. Руссо та ін.

Історико-педагогічні дослідження науковців КІНО, присвячені розвитку школи в країнах Західної Європи та Америки, були найавторитетнішими в українській педагогічній науці того часу. Це праці С. А. Ананьїна, Г. Є. Жураківського, Б. С. Манжоса, О. Ф. Музиченка, В. П. Роднікова та ін.

Значна частина їх публікацій присвячена розгляду німецького педагогічного досвіду. Це пояснюється більшим прогресом Німеччини в розвитку педагогічної думки порівняно з іншими європейськими країнами. До того ж, розвиток української й німецької школи відбувався в схожих соціально-економічних умовах. Українські педагоги досліджували повоєнний стан німецької школи та післяреволюційний стан